

עירובין דף יג ע"ב :

אמר רבי אבא אמר שמואל : שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה : אלו ואלו דברי אלהים חיים הן, והלכה כבית הלל.

תלמוד ירושלמי (ונציה) מסכת סנהדרין פרק ד [דף כא טור ד] :

/ה"ב/ הלכה ב' דיני ממונות מטיין כו' אמר רבי ינאי אילו ניתנה התורה חתוכה לא היתה לרגל עמידה מה טעם וידבר יי אל משה אמ' לפניו רבונו של עולם הודיעני היאך היא ההלכה אמר לו אחרי רבים להטות רבו המזכין זכו רבו המחייבין חייבו כדי שתהא התורה נדרשת מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור מיניין ודגליו וכן הוא אומר אמרות יי אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים ואומר מישרים אהבוך

מדרש תהלים (בובר) מזמור יב

אמר ר' ינאי לא ניתנה דברי תורה חתיכין, אלא על כל דבור שהיה אומר הקדוש ברוך הוא למשה היה אומר מ"ט פנים טהור, ומ"ט פנים טמא, אמר לפניו רבונו של עולם עד מתי נעמוד על ביורו של דבר, אמר ליה אחרי רבים להטות, רבו המטמאין טמא, רבו המטהרין טהור.

חידושי הריטב"א :

אלו ואלו דברי אלהים חיים. שאלו רבני צרפת ז"ל היאך אפשר שיהו שניהם דברי אלהים חיים וזה אוסר וזה מתיר, ותירצו כי כשעלה משה למרום לקבל תורה הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר, ושאל להקב"ה על זה, ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם, ונכון הוא לפי הדרש ובדרך האמת יש טעם וסוד בדבר.

רבי שלמה לוריא (פולין, 1510-1573), הקדמה לבבא קמא :

שדרמה ע"ה אמר בחכמתו * ויחדר מהמה נבי הוסר עשות סכרו הרב' חין קץ * ודרש' רבוחינו נפרק ע' סיס פסיס שחידו הוא לשאוע דברי חכמים שיקראו פוסקים * נגה שדרשו * והוסיפו נקבלתם נחורה שגל פה הלכה למשה מסיני על תורה שנכתב טאז בעטלית הקצור נכפית וזריך נחכות * חף הוסיפו ונאזר ושא מצדקת למשפחת * כאשר הקדם החכם הוה משגה חונים לחורה * שחמר חיון וחקיר * וכל הנמלז בדברי חכמי החורה מיוסח משה רע' ה' * עד שפסקו הן החכמי' שחמר הוא עליהן דברי חכמים כדבנות * כולם נפשו מרועיה חחד * ושלח לתפוע על מחלוקתם בריחוק הדעות הוה משפח ויה מסהר * וה חוסר ויה מקיר * זה פוסל ויה 'סכסיר' * זה פוסר ויה סחייב * זה מרחק ויה מקרב * חס דעתם לשם שאים * והרשונים חפילו נבח קול לת היו משגיחים * וכלם דברי חלקים חיים כזיל קיבל דכל אחד מפי הגבורה ומפי משה החף שלח יצח קדבר מפי משה לעולם להיות שני הפכים ננגש חחד * חפכ' כן דמהו התגס לרוב חישורו וחיוקן שאין בין דבר שהוציא משכל הטועל חסר נחשכלו לו נמשכלות שיוח ושל' חית * לבין דבר שכת' סליו נכת חוש הדגור נקבלה הלכה למשה מסיני * חף שלח צידו נמופת שכלו להיותו הכרים * לולי נד הקבלה חיש מפי חיש * והמקונלים כתנו טעם לרעד לפי שכל הנשמות היו נבר סיני וקבלו דרך מ' ע' צימרות * והן נשפח פעמים נבעה מו' קק שבעתים * והן הקולות חחד ששמו וגם ראו * וכל' שחל דוחים חח הקולות הן הדיעות המחלקים נצמור * כל אחד ראיה דרך צימור שלו לפי השגתו * וקבל כפי נח כשאת פליונו לרוב עילייה * או פחשמות זה רחוק מוה * עד שחחד וגיע לטהור * והשני יגיע לקצה ההחרון לסתח * והשליש נחשעוה רחוק מן הקליים והכל חתם וסנן * ולכן חמר החכם מחחר שדברי החכמים ה' אחרים כולם דברי חלמים חייב חפילו נחלוקתם * קל וסומר נהשפת יחד * ח'כ' הגע נעלמך משה למה לך כחב מפי הגבורה נחר המיב כפי חמר רחוי * מבלי שיפול בו חוס ספק * ויהיה פנים חחד לתורה ולא מ' ע' * גם זולת זה מה שביד דחוי להוסיף ולגזור רחוי היה למשה להודיע נספר * נחם חניע למקום שחמלז נקעה מרועה נדור חוקה * וקוסיף ננרינה מה שחוי להוסיף או מה שאינו רחוי להוסיף נשם

ספר מורה הנבוכים חלק א פרק עא :

דע כי החכמות הרבות אשר היו באומתנו באמתת אלו העניינים אבדו באורך הזמן ובשלוט האומות הסכלות עלינו, ובהיות העניינים ההם בלתי מותרים לבני אדם כלם כמו שבארנו, ולא היה הדבר המותר לפני בני אדם כלם, אלא דברי הספרים לבד, וכבר ידעת שאפילו התלמוד המקובל לא היה מחובר בספר מקדס, לענין המתפשט באומה, דברים שאמרת לך על פי אי אתה רשאי לאומרם בכתב, והיה זה תכלית החכמה בדת שהוא ברח ממה שנפל בו באחרונה, ר"ל רוב הדעות והשתרגם וספקות נופלות בלשון המחובר בספר, ושגגה תתחבר לו, ותתחדש המחלוקת בין האנשים, ושובם חבורות, והתחדש הבלבול במעשים, אבל נמסר הדבר בזה כולו לבית דין הגדול כמו שבארנו בחבורינו התלמודיים וכמו שיורה עליו דבר התורה, ואם תורה שבעל פה נפלה בו הקפדה מהשאירו לעד בחיבור מפורסם לבני אדם כלם למה שיגיע בזה מן ההפסד כל שכן שיחובר דבר מאלו סתרי התורה ויפורסם לבני אדם כלם, אבל היו נמסרים מיחידי סגולות ליחידי סגולות כמו שבארתי לך.

אגרות הרמב"ם (שילת), עמ' שיב-שיג :

מהם - תתבזה. ועצתי היא שתעשה יגיעה המסחר ולמוד הרפואה, עם העסק בתלמוד תורה באמת⁵. ולא תלמד⁶ אלא הלכות הרב⁷ ז"ל, ותשנה אותו לחבור, ואם מצאתם מחלוקת - תדעו שעיון התלמוד מביא לקר, ותדרשוהו במקומותיו⁸. ואם תכלה זמנך בפרושים, ובפרושי הניזות הגמרא⁹, ואותם הדברים אשר הנחנו¹⁰ מעמלם - הרי זה אבוד הזמן ומעוט התועלת. וכל מה שתסכים עליו הודיעני. וה' ינחה את טעלתך בטוב שבדרכים¹¹.

R. Yonah and Ramban

פירוש רבינו יונה על אבות פרק ב משנה ז :

מרבה חכמה מרבה ישיבה - ר"ל חכמת הסברא והפלפול שעל ידי זה הוא מרבה ישיבה כי יבאו התלמידים לשמוע דבריהם חדשים ולהתחדד עמו וללמוד ענין הסברא המתחדשת כי היא חכמה בפני עצמה.

פירוש רבינו יונה על אבות פרק ג :

סייג לחכמה שתיקה - זה סייג בין לחכמה עצמה בין למדותיה כיצד שאינו נכנס לתוך דברי חברו ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי. ואף על פי שאינה מכלל השתיקה. השתיקה מביאה לידי כך לחכמה כיצד שאינו מדבר בפני מי שגדול ממנו בחכמה כי הלומד בפני רבו ורואה סברא אחת כהלכה אל יחשוב מיד כי היא האמתית ולא ירצה לאומרה בטרם שיסיים רבו מלדבר. ואם יעשה כן יפסיד מה שיאמר רבו ולא ידע הסברות מן החכמים הקדמונים כי לבו נע ונד מלהודיע דעתם. וגם כי סברתו לא תוכל להיות מכוונת כל כך עד שישמע מה שאמרו הראשונים וישקול במאזני שכלו אי זו יכשר הזה או זה על כן השתיקה לתלמיד לפני הרב והגדול ממנו בחכמה סייג. ובהמצא סברא והרב עודנו מדבר והוא שותק לא יפתח פיו עד שיאירו דברי רבו וסברתו חקוקה בלבו. עד שיגמור הדברים וידע מה שלמדו רבו. ואחרי כן תהיה סברתו צלולה ומכוונת ועל זה אמר שלמה ע"ה [משלי י"ח ב'] לא יחפץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו :

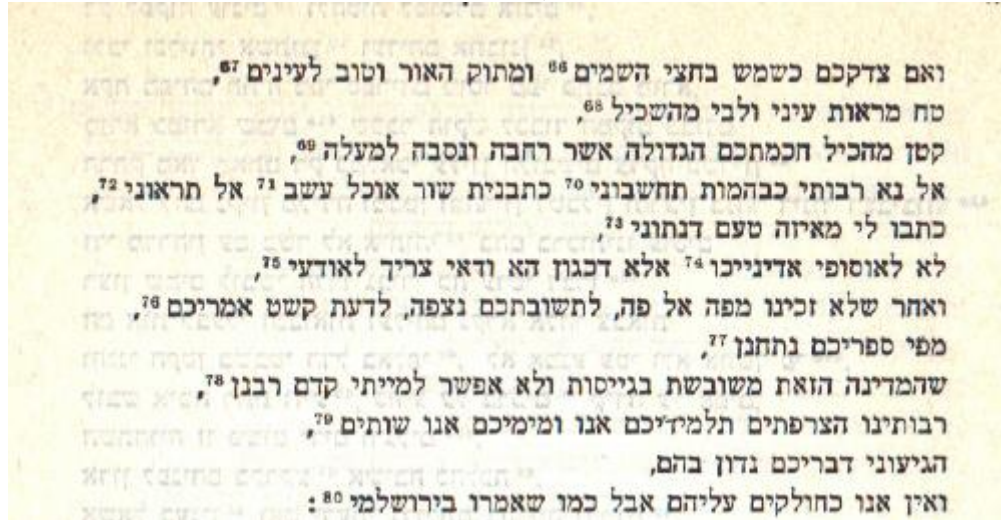
השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם הקדמה

והנני עם חשקי וחפצי להיות לראשונים תלמיד, לקיים דבריהם ולהעמיד, לעשות אותם לצוארי רביד ועל ידי צמיד, לא אהיה להם חמור נושא ספרים תמיד. אבחר דרכם ואדע ערכם. אך באשר לא יכילו רעיוני אדון לפנייהם בקרקע אשפוט למראה עיני. ובהלכה ברורה לא אשא פנים בתורה. כי י"י יתן חכמה בכל הזמנים ובכל הימים. לא ימנע טוב להולכים בתמים :

הקדמת הרמב"ן לספר מלחמת ה' :

ואתה המסתכל בספרי אל תאמר בלבבך כי כל תשובתי על הרב רבי זרחיה ז"ל כולך בעיני תשובות נצחות ומכריחות אותך להודות בהם על פני עקשותך ותתפאר בהיותך מספק אחת מהן על לומדיה או תטריח על דעתך להכנס בנקב המחט לדחות מעליך הכרח ראיותי אין הדבר כן כי יודע כל לומד תלמודנו שאין במחלוקת מפרשיו ראיות גמורות ולא ברוב קושיות חלוטות שאין בחכמה הזאת מופת בדור כגון חשבוני התשבורות ונסיוני התכונה.

איגרת 'טרם אענה אני שוגג' (כתבי רמב"ן, חלא א, עמ' שלח) :

חידושי הרמב"ן מסכת כתובות דף ד עמוד א

מדאמרין כל אותן הימים הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים וכן מי שפרסה אשתו נדה אמר ה"ר יהוסף הלוי ז"ל בשם ה"ר יצחק ב"ר ראובן ז"ל שהנדה אינה ראויה ליכנס לחופה ואין מברכין ברכת חתנים כלל עד שתטהר שאין חופה אלא ייחוד חתן וכלה לשם נישואין ונדה הרי אסורה להתייחד, ואחרים הוסיפו ואמרו שאין מכניסין אותה עד שיכתוב כתובה מפני שאסורה לבעלה עד שיכתוב כתובה, ואין זה נכון מדאמרין לקמן (ז' א') בד"ר אמי והא לא כתיב כתובה מפני שאסורה לבעלה עד שתכתוב כתובה ואמר להו אתפסוה מטלטלי והא ודאי בדי' נשאה ולא היתה לה כתובה עד שרצה לבעול שהתפסוה מטלטלין בשבת, וכן הוא שלא מצינו איסור יחוד בנשואה שאין לה כתובה אף על פי שאסור לבא עליה והטעם שהיא לא תשמע לו מפני שהיא יודעת בעצמה שאין אותה בעילה אלא לזנות ותהא קלה בעיניו להוציאה אח"כ, ועוד שאין האיסור אלא דלא סמכא דעתה אבל מתנאי ב"ד יש לה, ודאמרין בפי' נערה שנתפתתה (מ"ג ב') הואיל וברשותו נכתבין משום דאורחא דמילתא הוא שיכתבו קודם כניסה לחופה מפני כך תקנוה לו לדעת ר' יהודה, עוד יש כעין ראייה לדברי רב יהוסף הלוי ז"ל מההיא דתניא בסנהדרין (ס"ט א') בת ג' שנים ויום א' מתקדשת בביאה נשאת לכהן אוכלת בתרומה ופרש"י אם נכנסה לחופה אוכלת אבל פחותה מכאן אפי' נכנסה לחופה אינה אוכלת אף על גב דגדולה כיון שנכנסה לחופה אף על פי שלא נבעלה אוכלת אלמא לאו בביאה תליא מלתא אלא בחופה מיהו ראויה לביאה בעינן וכל שאין לה ביאה אין לה חופה ע"כ, וי"ל כן אף בנדה שכיון שאין לה ביאה אין לה חופה, ולא מילתא היא דשאני התם דלא חזיא כלל, אלא דלכתחלה ודאי נדה לאו בת חופה היא וכן אמרו הגאונים, מיהו בדיעבד כיון דקיי"ל בפי' הבא על יבמתו (נ"ז ב') דיש חופה לפסולות כגון אלמנה לכ"ג וחברותיה אף על גב דלא חזיין לעולם לביאה ולייחוד הא נמי לא גריעא מינייהו, כנ"ל.

קונטרס דינא דגרמי

לפיכך אני אומר שהגוזל חמץ ועבר עליו הפסח ובא אחר ושרפו, שחייב לשלם לגזלן (ב"ק צ"ח ב'), דהא קיימא לן כר' מאיר דדאין דינא דגרמי, ואף על גב דלא קיימא לן כר' שמעון (ו)הרי גרם להפסיד ממון מכיסו שהוא חייב לשלם ממון אחר לבעלים הראשונים.

כתבתי זאת הסברא ואינה נכונה, דאי סלקא דעתך קנסא הוא

לפיכך אני אומר שהגוזל חמץ ועבר עליו הפסח ובא אחר ושרפו, שחייב לשלם לגזלן (ב"ק צ"ח ב'), דהא קיימא לן כר' מאיר דדאין דינא דגרמי, ואף על גב דלא קיימא לן כר' שמעון (ו)הרי גרם להפסיד ממון מכיסו שהוא חייב לשלם ממון אחר לבעלים הראשונים.